

Eesti Õpilasesinduste Liit

ÕPILASTE SOTSIAALSETE GARANTIIDE KONTSEPTSIOON

Muudetud:
XLII üldkoosolekul
XX.XX.XXXX

Tallinn 2020

SISUKORD

SISSEJUHATUS	4
1. MÕISTED	5
2. SIHTRÜHMA ÜLEVAADE: KES ÕPIVAD EESTI KOOLIDES	6
2.1. Üldhariduskoolide õpilased	6
2.2. Kutsekoolid	7
2.3. Ülevaade haridusvaldkonnale suunatud rahalistest vahenditest 2018.-2020. aastal	8
2.3.1. Ülevaade rahalistest vahenditest 2018. aastal	8
2.3.2. Ülevaade rahalistest vahenditest 2019. aastal	9
2.3.3. Ülevaade rahalistest vahenditest 2020. aastal	10
3. ÜLEVAADE ÕPILASTELE SUUNATUD TOETUSTE, SOODUSTUSTE, TEENUSTE JA MUUDE HÜVEDE KOHTA EESTIS	11
3.1. Õppemaks ja õppelaen	11
3.2. Toetused	11
3.2.1. Õppetoetused	11
3.2.1.1. Põhitoetus	11
3.2.1.2. Vajaduspõhine õppetoetus	12
3.2.1.3. Vajaduspõhine eritoetus	12
3.2.2. Muud toetused	12
3.2.2.1. Lapsetoetus	12
3.2.2.2. Üksikvanema lapse toetus	12
3.2.2.4. Eestkostel või perekonnas hooldamisel oleva lapse toetus	13
3.2.2.6. Toitjakaotuspension	13
3.2.2.7. Puudega lapse toetus	13
3.2.2.8. Puudega noore õppetoetus	14
3.2.2.9. Elluastumistoetus	14
3.2.2.10. Toimetulekutoetus	14
3.2.2.11. Kolmikute või enamaarvuliste mitmike toetus	15
3.2.2.12. Lasterikka pere toetus	15
3.3. Soodustused	15
3.3.1. Ühistranspordi sõidusoodustus	15
3.3.2. Hambaravi	15
3.3.3. Muud soodustused	15
3.4. Teenused	16
3.4.1. Koolitoit, -piim, -puuvili	16

3.4.2. Õpilaskodud	16
3.4.3. Koolibuss/transport	16
3.4.4. Huviringid	17
3.5. Muud hüved	17
3.5.1. Ravikindlustus	17
3.5.2. Tasuta õpikud jm õppevahendid	17
4. ÕPILASTE SOTSIAALSETE GARANTIIDE IDEAALSÜSTEEM	18
4.1 Õppelaen ja toetused	18
4.1.1. Õppelaen	18
4.1.2. Muud toetused	18
4.1.2.1. Lapsetoetus	18
4.1.2.2. Üksikvanema toetus	18
4.1.2.4. Eestkostel või perekonnas hooldamisel oleva lapse toetus	19
4.1.2.5. Koolitoetus	19
4.1.2.6. Toitjakaotuspension	19
4.1.2.7. Puudega lapse toetus	19
4.1.2.8. Puudega noore õppetoetus	19
4.1.2.9. Elluastumistoetus	19
4.1.2.10. Lasterikka pere toetus	19
4.2. Soodustused	19
4.2.1. Ühistranspordi sõidusoodustus	19
4.2.2. Hambaravi	19
4.2.3. Muud soodustused	20
4.3. Teenused	20
4.3.1. Koolitoit, -piim, -puuvili	20
4.3.2. Õpilaskodud	20
4.3.3. Koolibuss/transport	20
4.3.4. Huviringid	21
4.3.5. Tugiteenused	21
4.4. Muud hüved	21
4.4.1. Ravikindlustus	21
4.4.2. Tasuta õpikud jm õppevahendid	22
4.4.3. Õppekäigud ja harivad meelelahutusvormid	22
5. KOKKUVÕTE	23
6. KASUTATUD KIRJANDUS	25

SISSEJUHATUS

Eesti Õpilasesinduste Liit (EÕEL) on võtnud vaatluse alla hetkel Eestis kehtivad õpilastele suunatud sotsiaalsed garantiid eesmärgiga analüüsida, kas ja mis moel oleks võimalik olemasolevat süsteemi paremaks muuta. Meie siht on luua terviklik, õpilaste põhitööd – õppimist – toetav tugisüsteem, mis arvestab õpilaste individuaalsete vajadustega.

Kontseptsioonis on kirjas ülevaade sihtrühmast ning haridusvaldkonnale suunatud rahalistest vahenditest 2018.-2020. aastatel. Samuti kaardistasime ka üleriigilised õpilastele suunatud toetused, soodustused, teenused ja hüved.

Toetudes liikmete seas läbi viidud erinevate tööühmade ja arutelude tulemustele, juba varasemalt vastuvõetud EÕELi haridusplatvormile ja üldkoosolekutel kogutud sisendile, koostasime meie nägemuse õpilastele suunatud sotsiaalsete garantiide ideaalsüsteemist ning pakkusime välja lahendusi probleemidele, mida välja tõime.

Siinkohal soovime tänada kõiki kaasamõtlejaid ja arutlejaid ning loodame, et nii praegune kui ka järgmised Õpilasliidu juhatused seisavad selle eest, et käesoleva dokumendi ideaalsüsteemis kirjeldatu muutuks ühel hetkel reaalsuseks.

Käesolev dokument on uuendatud versioon 2013. aastal koostatud Õpilaste sotsiaalsete garantiide kontseptsioonist.

1. MÕISTED

Käesolevas dokumendis on kasutatud järgmisi mõisteid:

1.1. Hüve

Hea külg, paremus, heaolu, kasu, eelis, see, mis on vajalik või kasulik¹.

1.2. Soodustus

Soodustus on võimalus, midagi eelisena või kasulikult saada, nt odavamalt osta, osaline või täielik vabastus, millestki üldkehtivast vm lisahüve²

1.3. Sotsiaalsed garantiid, sotsiaalsete garantiide süsteem

Sotsiaalsed garantiid on sotsiaalsed tagatised, riigipoolsed kohustused tagada majandusraskustesse sattunud inimestele vähemalt minimaalne toimetulek, osutades neile ainelist vm abi (pension, haiguskindlustus, abirahad jms)³.

Enamjaolt mõistetakse sotsiaalsete garantiidena toetuste, soodustuste, teenuste ja muude hüvede kogumit, mis on suunatud teatud sihtrühmale tagamaks nende heaolu näiteks töötamisel (ravikindlustus⁴, töötuskindlustushüvitis⁵, haigushüvitis⁶ jne), õpingute ajal (üliõpilaste näitel õppetoetused ja õppelaen⁷, üliõpilase staatusest tulenevad soodustused⁸ ja teenused jne), pere loomisel ja laste kasvatamisel (perehüvitis⁹, vanemahüvitis¹⁰, lapsehoolduspuhkus¹¹, lasteaia koht¹² jne).

Sotsiaalsete garantiide süsteemi võivad kuuluda erinevad otse makstavad toetused, aga ka täiendavad ja kaudsed toetused, soodustused või soodsamad teenused.

1.4. Stipendium

Stipendium (lad 'palk, tasu') on õpinguteks, teadustöökaks või kunstiloominguks korrapäraselt antav abiraha (toetus). Stipendiumi võib anda riik, õppima lähetanud asutus, organisatsioon või eraisik¹³.

¹ Eesti Õigekeelsussõnaraamat ÕS 2018

² Sõnaveeb (Eesti keele sõnaraamat 2019)

³ Eesti Entsüklopeedia

⁴ Eesti haigekassa, ravikindlustus

⁵ Eesti töötukassa, töötuskindlustushüvitis

⁶ Eesti haigekassa, haigushüvitis

⁷ Õppetoetuste ja õppelaenuseadus (ÕÖS)

⁸ Näiteks tagab ISIC ehk üliõpilaspilet selle esitamisel erinevaid soodustusi.

⁹ Sotsiaalkindlustusamet, perehüvitiste liigid

¹⁰ Sotsiaalministeerium, vanemahüvitis

¹¹ Sotsiaalministeerium, vanemapuhkused

¹² Koolieelse lasteasutuse seadus (KELS)

¹³ Eesti Entsüklopeedia

1.5. Teenus

Teenus on ainetu toode, tarbijale tasu eest mingi vajaliku töö sooritamine; selliste võimaluste loomine, et tarbija saaks ise ennast teenindada või võtta osa teatavaist üritustest¹⁴.

1.6. Toetus

Toetus on rahaline või naturaalne abi. Eristatakse korrapärast, ühekordset, otsest ja kaudset toetust. Riigi otsene rahaline toetus on makse, mille eest ei ole vaja osutada teenust. Invaliididele, lasterikastele peredele jt abivajajatele antavate toetustega taotleb riik sissetulekute jaotuste korrigeerimist võrdsustamise suunas ning ettevõtete toetamisega majanduspoliitika eesmärgi. Kaudset toetust antakse maksusoodustuste ja -vabastustena (nt riiklike pensionide, stipendiumide, ja toetuste vabastamine tulumaksust)¹⁵.

2. SIHTRÜHMA ÜLEVADE: KES ÕPIVAD EESTI KOOLIDES

2.1. Üldhariduskoolide õpilased

2019.-2020. õppeaastal oli Eestis 530 üldhariduskooli, sh 53 on 1.-6. klassilised põhikoolid, 306 on 1.-9. klassilised põhikoolid ja 157 põhikooliosaga või n-ö puhtad gümnaasiumid (ehk 1.-12. klass ja 10.-12. klass) ja 14 täiskasvanute gümnaasiumi¹⁶.

Tabel 1 Üldharidust pakkuvad õppeasutused tüübi järgi 2019.-2020. õppeaastal

Õppeasutuse tüüp	Arv
Algkool	53
Põhikool	306
Gümnaasium	157
Kokku	516

Allikas: HaridusSilm

Haridus- ja Teadusministeeriumi andmetel õppis 2019.-2020. õppeaastal Eestis 530 üldhariduskoolis 158 734 õpilast, nendest eestikeelses õppes 127 937 õpilast, muukeelses õppes 23 144 õpilast ja keelekümblusprogrammis 7653 õpilast¹⁷.

Tabel 2 Õpilaste arv üldhariduskoolides õppekeele lõikes 2019.-2020. õppeaastal

	Arv ja osatähtsus
Eesti keel	127 937 (80.5%)

¹⁴ Eesti Entsüklopeedia

¹⁵ Eesti keele seletav sõnaraamat 2009

¹⁶ HaridusSilm

¹⁷ HaridusSilm

Muu keel	23 144 (14.5%)
Keelekümblusprogramm	7653 (5%)
Kokku	158 734

Allikas: HaridusSilm

Tabel 3 Õpilaste arv õppeastmete lõikes 2019.-2020. õppeaastal

	Õpilaste arv
1. aste (1.-3. klass)	44 335
2. aste (4.-6. klass)	45 367
3. aste (7.-9. klass)	42 393
Gümnaasium (10.-12. klass)	27 639
Kokku	158 734

Allikas: HaridusSilm

Tabel 4 Õpilaste sooline jaotus 2016.-2017. õppeaastal

	Arv
Tüdrukud	74 520 (50%)
Poisid	74 641 (50%)
Kokku	149 161

Allikas: Statistikaamet

Tabel 5 Päevaõppe õpilased linna- ja maakoolides 2018.-2019. õppeaastal

	Õpilaste arv ja osatähtsus
Linnakoolide õpilased	114 077 (75%)
Maakoolide õpilased	37 087 (25%)
Kokku	151 164

Allikas: Statistikaamet

2.2. Kutsekoolid

2019.-2020. aastal oli Eestis 37 kutseõppeasutust, nendest peamiselt riigikutseõppeasutused (31). Kokku õppis kutsekoolides 2019.-2020. aastal 24 017 õpilast, nendest 48% naised (11 709) ja 52% mehed (12 308)¹⁸. Enamiku õpilaste (79%) õppekeel oli eesti keel¹⁹.

¹⁸ HaridusSilm

¹⁹ *Ibid.*

Tabel 6 Kutseõppeasutused omandivormide lõikes 2019.-2020. õppeaastal

Kutseõppeasutused (omandivormi tüüp)	Arv
Riigikutseõppeasutused (Haridus- ja teadusministeeriumi haldusala)	31
Riigikutseõppeasutustest rakenduskõrgkoolid	5
Munitsipaalõppeasutused	2
Erakutseõppeasutused	4
Kutseharidust andvad õppeasutused kokku	37

Allikas: Eesti hariduse infosüsteem

Tabel 7 Õppijate arv kutsehariduses soo lõikes 2019.-2020. õppeaastal

Õpilase sugu	Arv ja osatähtsus
Naissoost õppijad	11 709 (48%)
Meessoost õppijad	12 308 (52%)
Kokku	24 017

Allikas: HaridusSilm

Tabel 8 Õppijate arv kutsehariduses õppekeele lõikes 2019.-2020. aastal

Õppekeel	Arv ja osatähtsus
Eesti keel	19 116 (79%)
Muu keel	4901 (21%)
Kokku	24 017

Allikas: Statistikaamet

2.3. Ülevaade haridusvaldkonnale suunatud rahalistest vahenditest 2018.-2020. aastal

2.3.1. Ülevaade rahalistest vahenditest 2018. aastal

2018. aasta riigieelarves suunati Haridus- ja Teadusministeeriumile veidi üle miljardi euro. Eelarvesse olid planeeritud vahendid eesmärgiga siduda haridust tööturu arenguvajadustega, parandada tugiteenuste kättesaadavust ja erivajadustega laste õppekorraldust, vähendada eri- ja kutsealase hariduseta täiskasvanute osakaalu ning aidata kaasa digipädevuste ja digivara arendamisele.

Koolivõrgu korrastamiseks oli planeeritud 38,1 miljonit eurot. Selleks, et kvaliteetne ja valikuterohke gümnaasiumiharidus oleks kättesaadav üle Eesti, planeeris riik 14 mln eurot. 2018. aastal vähenes gümnaasiumiastmega koolide arv ning tegutses 15

riigigümnaasiumi. Sellel aastal valmisid ka Rapla ja Viimsi riigigümnaasiumid, mis läksid kokku maksma 10,82 miljonit eurot²⁰.

Riik alustas kohalike omavalitsuste toetamist koolidesse tugispetsialistide palkamisel. KOV-e toetati selleks kokku 6 miljoni euroga ning hariduslike erivajadustega õpilaste õppetöö korraldamist toetati veel omakorda 15 miljoni euroga. Lähtudes kaasava hariduse põhimõtetest, kavandati hariduslike erivajadustega õpilaste õppimisvõimaluste loomiseks tavakoolidesse 9,5 miljonit eurot ning toetati HEV õpilastele suunatud koolide kaasajastamist 16 miljoni euroga.

Võrdsemate võimaluste tagamiseks suurendati koolitoidu toetust 0.78 eurolt 1 euronile päevas lapse kohta ehk 175 euronile aastas õpilase kohta. Õpilase jaoks tasuta koolilõunat seaduses ei sätestatud, kuid koolilõunajatele anti suuremad võimalused kvaliteetse ja tervislikuma koolilõuna tagamiseks. Ühtekokku panustati koolilõuna tervislikumaks muutmisesse 22 miljonit eurot.

2018. aastal alustas riik omavalitsuste täiendavat toetamist huvihariduse ja -tegevuse korraldamisel. Eesmärk oli, et huviharidus ja -tegevused oleksid kättesaadavamad suuremale hulgale 7-19 aastastele noortele ning valikuvõimalused oleksid mitmekesisemad. Kokku toetati selleks omavalitsusi 14 miljoni euroga²¹.

2.3.2. Ülevaade rahalistest vahenditest 2019. aastal

2019. aasta haridusvaldkonnale suunatud rahalised vahendid olid enamjaolt sama otstarbega kui 2018. aasta vahendid. Samas aga olid 2019. aastal haridusvaldkonnale suunatud rahalised vahendid 6% suuremad kui 2018.

Riik planeeris rohkem raha munitsipaal- ja erakoolide õpilaskodude toetuseks, kokku 1 miljon eurot, arvestusega u 2000 eurot õpilase kohta.

2019. aastal kavandati huvihariduse ja -tegevuse lisatoetuseks 15 miljonit eurot, millest 0,8 miljonit oli huvialavaldkondade esindusühingutele valdkonna kvaliteedi arendamiseks, ülejäänud eesmärgid huvihariduse ja -tegevuse rahastamiseks jäid samaks. Lisatoetuse eesmärk oli parandada huvihariduse ja -tegevuse kättesaadavust ning pakkuda noortele mitmekesisemaid osalusvõimalusi. Kohalikele omavalitsustele suunatud noorte huvitegevuse toetusega panustati noorteprogrammi eesmärkide saavutamisse. Toetuskeemi peamine eesmärk oli teha huvitegevus ja huviharidus 7–19-aastastele noortele paremini kättesaadavaks ning pakkuda mitmekesisemaid võimalusi vähemalt kolmes valdkonnas: kultuur, sport ning loodus- ja täppisteadused ja tehnoloogia.

Samuti eraldati 5.8 miljonit eurot üldhariduskoolide õpilaste arvu kasvust tingitud suurenenud erituge vajavate laste tegevuskulude katmiseks. Selle eesmärk oli vähendada väljalangevuse ja õppetöö katkestajate hulka²².

²⁰ Riigi Kinnisvara

²¹ 2018. aasta riigieelarve seaduse seletuskiri, Rahandusministeerium

²² 2019. aasta riigieelarve seaduse seletuskiri, Rahandusministeerium

2.3.3. Ülevaade rahalistest vahenditest 2020. aastal

2020. aasta eelarves on planeeritud vahendid eesmärgiga parandada tugiteenuste kättesaadavust ja erivajadustega laste õppekorraldust, korrastada koolivõrk, rakendada nüüdisaegne õpikäsitus, aidata kaasa digipädevuste ja -vara arendamisele ning siduda haridust tööturu arenguvajadustega.

Riik panustab 2020. aastal koolirahu ja turvalisust pakkuvate programmide levikusse üle 500 000 euro. Erilise tähelepanu all on vene õppekeele koolid ja kutsekoolid. Samuti uuendatakse kiusamisvaba haridustee kontseptsiooni. Jätkub ka riigi toetus noorte huvihariduse ja -tegevuse arendamiseks. Selle kättesaadavuse ja mitmekesisuse suurendamiseks on eraldatud 15 miljonit eurot.

Kutsehariduse maine tõstmiseks on planeeritud pool miljonit eurot. Selle raames tutvustatakse kutseõppe võimalusi üldhariduskoolide õpilastele, õpetajatele ja lapsevanematele. Kutseõppe õpilaste õppetoetuste, sõidusoodustuste ja koolitoidu toetuse riigieelarve on kokku 9,8 mln eurot. Õpilastele suunatud toetuste süsteemi eesmärk on tagada kutseõppe kättesaadavus ning vähendada õpingute katkestamist majanduslikel põhjustel. Õpilaskodu toetuseks munitsipaal- ja erakoolidele on kavandatud kokku 1 mln eurot, arvestusega 2000 eurot õpilase kohta.

Koolivõrgu korrastamiseks on kavandatud 58,1 mln eurot; hariduslike erivajadustega õpilastele mõeldud koolide jaoks 9,2 miljonit, põhikoolide jaoks 20,8 miljonit, riigigümnaasiumide jaoks 25,4 miljonit ja hariduslike erivajadustega õpilaste koolide väikelahenduste jaoks 3,8 miljonit.

2020. aastal on riik panustanud digipöörde suunamisse tervikuna ehk tähelepanu all on koolide IT taristute uuendamine, nutikate seadmete hankimine, e-õppevara loomine ja kasutajate digipädevuste suurendamine. 2019. aastal alustati ning 2020. aastal jätkatakse 164 üldharidus- ja kutsekooli IT võrkude uuendamist, ülejäänud uuendatakse 2021.-2022. aastal, st koolides on digitaalsed ja nutikad seadmed IT-õppeks kättesaadavad, tagatakse põhihariduse omandamiseks vajalike digiõpikute võrdne kättesaadavus kõigile põhikooliõpilastele ja ka välismaal elavatele eesti lastele.

Sellel aastal on kavandatud 4,1 miljonit eurot kaasava hariduskorralduse elluviimiseks ja selle seire rakendamiseks sh Rajaleidja keskuste (15 maakondlikku keskust) kaudu osutatakse õppenõustamist noortele, samuti nõustamisteenust nägemis-, kuulmis- ja kõnepuudega lastele. Keskuste komplekteerimisel spetsialistidega on arvestatud nii laste ja noorte arvu vastavas piirkonnas kui ka piirkondlikke erisusi ja vajadusi. Riik toetab kohaliku tasandi noorsootöö teenuste kättesaadavust ning kvaliteedi parandamist (Noorsootöötajate koolitustegevusteks on kavandatud 0,4 mln eurot) ja käivitatakse tegevused kogu noortevaldkonna töö esiletoomiseks ühiskonnas. Samuti koostatakse noorteseire andmetele tuginedes terviklik analüüs noorte olukorrast ja seisundist Eestis. Tegevusteks on kavandatud 0,8 miljonit eurot²³.

²³ 2020. aasta riigieelarve seaduse seletuskiri, Rahandusministeerium

3. ÜLEVAADE ÕPILASTELE SUUNATUD TOETUSTE, SOODUSTUSTE, TEENUSTE JA MUUDE HÜVEDE KOHTA EESTIS

3.1. Õppemaks ja õppelaen

Eestis kehtib kõigile kuni põhihariduse omandamiseni või 17-aastaseks saamiseni koolikohustus²⁴. Selle täitmiseks peavad riik ja kohalikud omavalitsused ülal üldhariduskooli, kus õppimine on õppemaksuta. Üldiselt on gümnaasiumiastmes ning ka kutsekoolides õpe tasuta, v.a erakoolide (sh erakutseõppeasutuste) puhul²⁵. Seega ei ole üldiselt vajadust õppemaksu tasumiseks, ent sellele vaatamata on loodud õppelaen²⁶. Selle näol on tegemist õpilasele antava laenuga hariduse omandamisega kaasnevate kulutuste katmiseks, ent laen on mõeldud vaid täiskoormusega õppes keskhariduse baasil riigi- või munitsipaalkutseõppeasutuses või erakooliseaduse alusel tegutsevas erakutseõppeasutuses õppijatele, mitte aga üldhariduskoolis õppivatele õpilastele. Õppelaenu maksimaalne suurus alates 2019/2020. õppeaastast on 2500 eurot²⁷.

3.2. Toetused

3.2.1. Õppetootused

Õppetootustena on Eestis kasutusel õppija staatusest lähtuvad õppetootused: põhitoetus, vajaduspõhine õppetootus ning vajaduspõhine eritoetus²⁸. Antud toetused on mõeldud üliõpilastele²⁹, ent mitte üldhariduskoolides õppivatele õpilastele.

3.2.1.1. Põhitoetus

Põhitoetus³⁰ on õpilasele antav rahaline toetus hariduse omandamisega kaasnevate kulutuste katmiseks. Õpilasel on õigus taotleda põhitoetust³¹, kui ta on Eesti kodanik või viibib Eestis pikaajalise elaniku või tähtajalise elamisloa või alalise või tähtajalise elamisõiguse alusel; õpib keskhariduse baasil, põhihariduse baasil, põhiharidusnõudeta kutseõppe või kutsekeskharidusõppe õppekaval, kus on riikliku koolitustellimuse alusel moodustatud koolituskohti; õpib täiskoormusega ega ole ületanud õppekava nominaalkestust. Põhitoetuse suurus kutseõppurile

²⁴ Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse (PGS) § 9 lg 2

²⁵ Haridus- ja teadusministeerium, <https://www.hm.ee/et/kutseharidus-oppelaen>

²⁶ Õppetootuste ja õppelaenu seaduse (ÕÕS) § 3

²⁷ Haridus- ja teadusministeerium, <https://www.hm.ee/et/tegevused/korgharidus/oppelaen>

²⁸ ÕÕS § 2

²⁹ Alates 2013/2014. õppeaastast toetab riik vähemkindlustatud perekondadest pärit tudengeid kõrghariduse omandamisega kaasnevate lisakulude katmisel. Ühes semestris on võimalik õppetootuse taotlemise positiivne otsus saada üks kord. (Haridus- ja teadusministeerium).

³⁰ ÕÕS § 2

³¹ ÕÕS § 5 lg 1 p-d 1-3

2019. aastal oli 60 eurot kuus³².

3.2.1.2. Vajaduspõhine õppetoetus

Vajaduspõhine õppetoetus on üliõpilasele samadel eelnimetatud tingimustel antav ning isiku majanduslikust olukorrast lähtuv rahaline toetus kõrghariduse omandamisega kaasnevate kulutuste katmiseks³³. Õppetoetuse suurus sõltub üliõpilase keskmisest sissetulekust pereliikme kohta³⁴.

3.2.1.3. Vajaduspõhine eritoetus

Vajaduspõhine eritoetus on toetus, mida antakse üliõpilasele eelmainitud tingimustest ning isiku majanduslikust olukorrast lähtuvalt kõrghariduse omandamisega kaasnevate kulutuste katmiseks, kui üliõpilase vajaduspõhise õppetoetuse taotlus on tagasi lükatud³⁵. Eritoetuse suurus on 135 eurot kuus³⁶.

3.2.2. Muud toetused

Õpilased saavad osaks järgmistest toetustest, ent need ei ole seotud õpilase staatusega, vaid tulenevad vanusest või erivajadusest.

3.2.2.1. Lapsetoetus

Lapsetoetusele³⁷ on õigus igal lapsel sünnimisest kuni 16-aastaseks saamiseni. Lapsel, kes õpib päevases õppevormis või meditsiinilistel näidustustel muus õppevormis põhikoolis või gümnaasiumis või põhikooli baasil kutseõppeasutuses, on õigus lapsetoetusele kuni 19-aastaseks saamiseni. 19-aastaseks saamisel makstakse toetust jooksva õppeaasta lõpuni³⁸. Toetuse suurus pere esimese ja teise lapse kohta on 60 eurot, 3 lapsega on võimalik saada toetust kuni 500 eurot³⁹ ja iga järgmise lapse kohta 100 eurot⁴⁰. Toetust makstakse igakuiselt⁴¹.

3.2.2.2. Üksikvanema lapse toetus

Üksikvanema lapse toetusele⁴² on õigus lapsel, kelle sünniaktis puudub kanne isa kohta või see on tehtud ema ütluse alusel või kelle vanem on seadusega kehtestatud korras tunnistatud tagaotsitavaks. Seejuures makstakse toetust kuni lapse 16-aastaseks saamiseni. Lapsel, kes õpib päevases õppevormis või

³² Haridus- ja teadusministeerium, <https://www.hm.ee/et/kutseharidus-oppija-toetamine>

³³ ÕÕS § 2

³⁴ Haridus- ja teadusministeerium, <https://www.hm.ee/et/tegevused/korgharidus/oppetoetus>

³⁵ ÕÕS § 2

³⁶ Haridus- ja teadusministeerium, <https://www.hm.ee/et/tegevused/korgharidus/oppetoetus>

³⁷ Perekülvitiste seadus (PHS) § 17 lg 1-2

³⁸ Sotsiaalkindlustusamet, <https://www.sotsiaalkindlustusamet.ee/et/lapsed-ja-pere/perekülvitiste-liigid>

³⁹ *Ibid.*

⁴⁰ PHS § 17 lg 3

⁴¹ PHS § 16

⁴² PHS § 19

meditsiinilistel näidustustel muus õppevormis põhikoolis või gümnaasiumis või põhikooli baasil kutseõppeasutuses, on õigus lapsetoetusele kuni 19-aastaseks saamiseni. 19-aastaseks saamisel makstakse toetust jooksva õppeaasta lõpuni⁴³. Toetust makstakse igakuiselt⁴⁴. Toetuse suurus on 19,18 eurot⁴⁵.

3.2.2.4. Eestkostel või perekonnas hooldamisel oleva lapse toetus

Eestkostel või perekonnas hooldamisel oleva lapse toetusele on õigus vanemliku hoolitsuseta lapsel, kelle üle on seatud eestkoste või kelle suhtes on sõlmitud kirjalik perekonnas hooldamise leping⁴⁶. Eestkoste või perekonnas hooldamise lõppemisel seoses lapse 18-aastaseks saamisega makstakse toetust selle jooksva õppeaasta lõpuni, mil laps saab 19-aastaseks. Toetuse suurus on 240 eurot⁴⁷. Toetust makstakse igakuiselt⁴⁸ iga eestkostetava lapse kohta⁴⁹.

3.2.2.6. Toitjakaotuspension

Toitjakaotuspension on üks riikliku pensioni liikidest. Toitjakaotuspensionile on õigus toitja surma korral tema ülalpidamisel olnud perekonnaliikmetel. Toitjakaotuspension saamise õigus on Eesti alalisel elanikul⁵⁰ ning tähtajalise elamisloa või elamisõiguse alusel Eestis elaval välismaalasel. Lapse, vanema või lese õigus toitjakaotuspensionile ei sõltu sellest, kas nad olid toitja ülalpidamisel või mitte. Nimetatud isikutele määratakse toitjakaotuspension riikliku pensionikindlustuse seaduses sätestatud tingimustel. Toitjakaotuspension makstakse kuni 18nda eluaastani, õpilase puhul kuni 24-eluaastani. Toetuseks makstav summa varieerub ning sõltub perekonnaliikmete arvust.⁵¹ Toitjakaotuspension määratakse kui toitjal oli Eestis omandatud nõutav pensionistaaž⁵². Kui toitja suri töövigastuse või kutsehaiguse tõttu, määratakse pension ilma staažinõuet esitamata⁵³.

3.2.2.7. Puudega lapse toetus

Puudega lapse toetust makstakse kuni 16-aastasele puudega lapsele puudest tingitud lisakulude hüvitamiseks ja rehabilitatsiooniplaanis ettenähtud tegevusteks⁵⁴. Keskmise puudega lapse toetus on 540 protsenti⁵⁵ sotsiaaltoetuste⁵⁶

⁴³ PHS § 17

⁴⁴ PHS § 16

⁴⁵ PHS § 19 lg 3

⁴⁶ PHS § 20

⁴⁷ PHS § 20 lg 4

⁴⁸ PHS § 16

⁴⁹ PHS § 20 lg 4

⁵⁰ Riikliku pensionikindlustuse seadus (RPKS) § 20 lg 2

⁵¹ RPKS § 20 lg-d 1-4

⁵² Pensionistaaž kujuneb eluteel toimunud tegevustest, nagu õppimine, laste kasvatamine, töötamine, sõjaväes teenimine. Pensionistaaži nõudmiseks pidi toitja olema surma hetkeks vähemalt 25 aastat vana.

⁵³ Euroopa komisjon,

<https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1108&langId=et&intPagelId=4506>

⁵⁴ Puuetega inimeste sotsiaaltoetuste seadus (PISTS) § 6 lg 1

⁵⁵ PISTS § 6 lg 5

⁵⁶ Sotsiaaltoetuste arvutamise aluseks on sotsiaaltoetuste määr kuus, mis on 25,57 eurot.

määrast (138 eurot) ning raske puudega lapse toetus on 630 protsenti sotsiaaltoetuste määrast (161 eurot) ja sügava puudega lapse toetus on 945 protsenti sotsiaaltoetuste määrast (241 eurot) kuus⁵⁷.

3.2.2.8. Puudega noore õppetoetus

Õppetoetust makstakse vastavalt isiku tegelikele lisakulutustele, kuid mitte vähem kui 25 protsenti ega rohkem kui 100 protsenti sotsiaaltoetuste määrast⁵⁸. Toetust saavad 10.-12. klassis, kutse- või kõrgkoolis õppivad puudega noored. Toetuse suurus on 6.39-25.57 eurot kuus⁵⁹. Seda toetust makstakse 10 kuud aastas, ei maksta juuli- ja augustikuu eest⁶⁰.

3.2.2.9. Elluastumistoetus

Elluastumistoetus on ühekordne toetus vanemliku hoolitsuseta isikule, kes on kasvanud lapsena hoolekandeaasutuses, erivajadustega laste koolis või, kelle üle seati eestkoste või, kelle suhtes sõlmiti kirjalik perekonnas hooldamise leping, kui ta asub uude elukohta iseseisvalt elama hiljemalt kahe aasta möödumisel hoolekandeaasutuse või erivajadustega õpilaste kooli nimekirjast kustutamisest või eestkoste või perekonnas hooldamise lepingu lõppemisest⁶¹. Elluastumistoetus määratakse, kui toetust on taotletud kuue kuu jooksul, arvates uude elukohta iseseisvalt elama asumisest. Toetuse suurus on 383,60 eurot⁶².

3.2.2.10. Toimetulekutoetus

Toimetulekutoetus on riigi rahaline abi puuduses inimestele ja seda maksab kohalik omavalitsus⁶³. Toimetulekutoetuse arvestamise alus on üksi elava inimese või perekonna kõigi liikmete eelmise kuu netosissetulek⁶⁴, jooksva kuul tasumisele kuuluvad eluasemekulud ning toimetulekupiir. 2020. aastal on toimetulekupiir üksi elavale inimesele või perekonna esimesele liikmele 150 eurot kuus. Iga alaealise liikme toimetulekupiir on 2020. aastal 180 eurot kuus. Perekonna teise ja iga järgmise täisealise liikme toimetulekupiir on 150 eurot kuus. Toimetulekutoetuse saajal, kelle kõik perekonnaliikmed on alaealised, on õigus saada koos toimetulekutoetusega täiendavat sotsiaaltoetust 15 eurot, mida maksab kohalik omavalitsus riigieelarvelistest vahenditest. Toimetulekupiiri suuruse kehtestab Riigikogu riigieelarves.⁶⁵ Perekonna iga alaealise liikme toimetulekupiir on 120% perekonna esimese liikme toimetulekupiirist. Perekonna teise ja iga järgmise täisealise liikme toimetulekupiir on 80% perekonna esimese liikme toimetulekupiirist⁶⁶. Toimetulekupiiri kehtestamisel lähtutakse minimaalsetest

⁵⁷ PISTS § 6 lg 5

⁵⁸ PISTS § 10 lg 2

⁵⁹ Sotsiaalkindlustusamet, <https://www.sotsiaalkindlustusamet.ee/et/puue-ja-hoolekanne/puudega-inimesele>

⁶⁰ PISTS § 10 lg 1

⁶¹ Pereküvitiste seadus § 24

⁶² Sotsiaalministeerium, <https://www.sm.ee/et/toimetulekutoetus-0>

⁶³ Sotsiaalhoolekande seadus (SHS) § 134

⁶⁴ SHS § 133

⁶⁵ Sotsiaalministeerium, <https://www.sm.ee/et/toimetulekutoetus-0>

⁶⁶ SHS § 131 lg-d 3-5

tarbimiskuludest toidule, riietusele ja jalanõudele ning muudele kaupadele ja teenustele esmavajaduste rahuldamiseks⁶⁷.

3.2.2.11. Kolmikute või enamaarvuliste mitmike toetus

Alates 2013. aasta 1. juulist makstakse lapsetoetust pere kolmanda ja iga järgmise lapse kohta 100 eurot kuus. Seejuures makstakse alates 1. juuli kolmikute või suurema arvu mitmike sünni korral sünnitoetust suuruses 1000 eurot iga sündinud lapse kohta, kuni laste 18 kuu vanuseks saamiseni⁶⁸.

3.2.2.12. Lasterikka pere toetus

Lasterikka pere toetuse saamise õigus on ühel vanemal, hoolduspere vanemal või eestkostjal, kes kasvatab peres kolme või enam last. Lasterikka pere toetuse suurus kolme kuni kuut last kasvatavale perele on 300 eurot ja lasterikka pere toetuse suurus seitset või enam last kasvatavale perele on 400 eurot⁶⁹.

3.3. Soodustused

3.3.1. Ühistranspordi sõidusoodustus

Riigisisel liinil tee-, vee- ja raudteeliikluses on vedaja kohustatud tasuta vedama last, kes ei ole käimasoleva õppeaasta 1. oktoobriks saanud seitsmeaastaseks, samuti last, kelle koolikohustuse täitmise alustamine on edasi lükatud, puudega kuni 16-aastast isikut ning sügava puudega 16-aastast ja vanemat isikut⁷⁰. Statsionaarses õppes põhi-, kutse- ning keskkaridust omandavale õpilasele võib riigi- või munitsipaalkooli pidaja hüvitada kommertsliinil sõidu kulu kuni 100 protsenti pileti hinnast⁷¹.

3.3.2. Hambaravi

Õpilastele on tagatud ka tasuta hambaravi kuni 19. eluaastani, ent selle saamine lõpeb nende jaoks, kes eelpool mainitud vanusepiiri ületavad, isegi kui nad õpivad veel gümnaasiumis või kutseõppeasutuses⁷².

3.3.3. Muud soodustused

Loodud on soodustusi tulenevalt õpilase staatusest erinevate asutuste, nagu teater, muuseumid, jmt külastamiseks (st õpilastele on loodud soodushinnaga pilet). Peamiselt on need riiklikult reguleerimata ning n-ö omaalgatuslikud erinevate ettevõtete ja asutuste poolt.

⁶⁷ Sotsiaalministeerium, <https://www.sm.ee/et/toimetulekutoetus-0>

⁶⁸ Sotsiaalkindlustusamet, <https://www.sotsiaalkindlustusamet.ee/et/lapsed-ja-pere/perehuvitiste-liigid>

⁶⁹ Pereküvitiste seadus § 21

⁷⁰ Ühistranspordiseadus (ÜTS) § 34

⁷¹ ÜTS § 35

⁷² Eesti Haigekassa, <https://www.haigekassa.ee/laste-hambaravi>

3.4. Teenused

3.4.1. Koolitoit, -piim, -puuvili

Otseselt õpilase staatusest tulenevad teenused on näiteks koolilõuna toetus⁷³, mille alusel saavad lapsed kuni põhikooli lõpuni tasuta koolilõunat. Riigieelarves nähakse ette toetus koolilõuna kulude katmiseks munitsipaal- ja erakoolis statsionaarses õppes põhiharidust omandavatele õpilastele. Kui valla või linna haldusterritooriumil asuvate koolide statsionaarses õppes põhiharidust omandavate õpilaste koolilõuna kulud on kaetud, võib koolilõuna toetust kasutada üldhariduskoolide teiste õpilaste koolilõuna kulude katmiseks. Välja on töötatud ka koolikava toetus⁷⁴, millega soodustatakse kooliõpilaste hulgas piima ja piimatoodete ning puu- ja köögivilja tarbimist. Koolipiima võib pakkuda I-XII klassi õpilastele ning põhihariduse baasil kutseõppeasutuses õppivatele õpilastele. Toetuse saamiseks peab esitama Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Ametile (PRIA) taotluse. Samuti saab kohalik omavalitsus, haridusasutus või seda esindav juriidiline isik taotleda PRIA-lt 1.-5.klassi õpilaste jaoks koolipuuviljatoetust, mille eesmärk on edendada laste tervislikku toitumist, sealhulgas vähendada ülekaalulisust.

3.4.2. Õpilaskodud

Eestis on 52 õpilaskodu⁷⁵. Riiklikult või kohaliku omavalitsuse poolt on osade koolide (peamiselt riigigümnaasiumide ja kutseõppeasutuste) juurde loodud õpilaskodud⁷⁶, mis on mõeldud enamjaolt nendele õpilastele, kelle jaoks kool asub kodust kaugel ning kes vajavad koolis käimise ajaks elupaika. Õpilaskodus korraldatakse õppekavavälisist tegevust, millega tagatakse õpilasele tema vajadustele ja huvidele vastavad õppimis-, elamis- ja kasvatustingimused⁷⁷. Õpilase elukorraldus õpilaskodus ning õpilaskodusse vastuvõtmise ja õpilaskodust väljaarvamise tingimused ja kord määratakse õpilaskodu kodukorras. Õpilaskodu kodukorra kehtestab kooli direktor ning see esitatakse enne kehtestamist arvamuse andmiseks õppenõukogule, hoolekogule ja õpilasesindusele⁷⁸.

3.4.3. Koolibuss/transport

Ühe teenusena pakutakse õpilastele ka kohaliku omavalitsuse poolt tagatud koolitransporti ehk spetsiaalset bussiliini, mis liigub õpilaste kodu ja kooli vahet. Statsionaarses õppes põhiharidust, üldkeskharidust või kutseharidust omandavale õpilasele võib riigi- või munitsipaalikooli pidaja hüvitada kommertsliinil sõidu kulu kuni 100 protsenti pileti hinnast⁷⁹.

⁷³ Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus (PGS) § 42 lg 2

⁷⁴ Põllumajanduse registrite ja informatsiooni amet (PRIA) koolikava toetus

⁷⁵ Eesti hariduse infosüsteem

⁷⁶ PGS § 39 lg 6

⁷⁷ PGS § 39 lg 2

⁷⁸ PGS § 39 lg 4

⁷⁹ ÜTS § 35

3.4.4. Huviringid

Noorte huviharidus ja huvitegevus on pikaajaline (huviharidus) või lühiajaline (huvitegevus) süsteemne juhendatud tegelemine huvialaga vaba tahte alusel tasemeõppest ja tööst vabal ajal süvendatud teadmiste ja oskuste omandamiseks valitud huvialal.⁸⁰

Huvikooli on Eestis kokku 2019. aasta seisuga järgi 640 (129 munitsipaalkooli ja 511 erahuvikooli)⁸¹ ning neis õpib u 126 000 noort vanuses 5-19, neist u 33 900 muusika- ja kunstikoolides, u 64 700 spordikoolides ning u 27 400 teistes huvikoolides⁸².

3.5. Muud hüved

3.5.1. Ravikindlustus

Eestis on ravikindlustus tagatud⁸³

- põhiharidust omandavale õpilasele kuni 21. eluaastani;
- üldkeskharidust omandavale õpilasele kuni 24. eluaastani;
- põhihariduse nõudeta kutseõppes õppivale isikule;
- põhihariduse või keskhariduse baasil kutseharidust omandavale õpilasele.

Kindlustuskaitse peatub akadeemilise puhkuse ajaks. Samuti on koolides ettenähtud tervishoiuteenuse osutamine. Teenust osutab õde, ent koolipidaja tagab teenuse olemasolu, ruumid ja mitte meditsiinilise sisseseade⁸⁴.

3.5.2. Tasuta õpikud jm õppevahendid

Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse järgi peab kool võimaldama põhiharidust omandaval õpilasel kasutada tasuta vähemalt kooli õppekava läbimiseks vajalikke õpikuid, tööraamatuid, töövihikuid ja töölehti ning üldkeskharidust omandaval õpilasel vähemalt kooli õppekava läbimiseks vajalikke õpikuid⁸⁵. Sellele vaatamata lisanduvad kooliskäimisega seotud erinevad kulutused alustades kirjatarvete ja vihikute ning lõpetades sporditarvete ja muude riiete-jalanõude ostmisega.

⁸⁰ Eesti Noorsootöö Keskus

⁸¹ Eesti Hariduse Infosüsteem

⁸² EHIS, HaridusSilm ja Statistikaamet

⁸³ Eesti Haigekassa, <https://www.haigekassa.ee/inimesele/ravikindlustus#tab-d2558>

⁸⁴ PGS § 43 lg-d 1,2

⁸⁵ PGS § 20 lg 1

4. ÕPILASTE SOTSIAALSETE GARANTIIDE IDEAALSÜSTEEM

Analüüsisime Eesti õpilastele suunatud sotsiaalsete garantiide süsteeme ning sellele tuginedes koostasime omapoolse ideaalpildi Eesti õpilasi toetavast tugissüsteemist. Alljärgneva nägemuse vaikivaks eelduseks on olukord, kus põhi-, gümnaasiumi- ning kutseharidus on tasuta ja kõigile võrdselt kättesaadav. EÕEL toetab tasuta üld-, kutse- ja ka kõrghariduse omandamist ning on vastu õppemaksude kehtestamisele.

Õpilaste sotsiaalsete garantiide süsteem koosneb neljast osast, milleks on:

- 1) õppetoetused;
- 2) soodustused;
- 3) teenused;
- 4) muud hüved.

4.1 Õppelaen ja toetused

4.1.1. Õppelaen

Õppelaenu peaks olema võimalik taotleda maksimaalmääras 5000 eurot selleks, et tagada tasuliste õppekohtade aastane (2 semestrit) õppemaks, milleks on hetkel ligikaudu 2500 eurot ühes semestris. Õpilasliit leiab, et õppelaenu taotlemisel peaks käendajaks olema riik. See võimaldab õppelaenu võtta ka neil õppuritel, kel küll on vajadus õppelaenu järele, ent kes ei saa seda taotleda käendajate puudumise tõttu. Tagasimaksmise tingimusi peaks muutma selliselt, et õppelaenu hakatakse tagasi maksma vaid juhul, kui aastane sissetulek ületab teatud kindlaksmääratud summa. Muul juhul muutuks laen n-õ toetuseks ega vajaks tagasimaksmist.⁸⁶

2018.-2019. õppeaastal oli õppelaenu õiguslike õpilaste arv 47 915, mis moodustas 69% kogu õppurite hulgast. Õppelaenu saanute arv samal õppeaastal oli 1938, mis moodustas õppelaenu õiguslike õpilaste arvust 4%⁸⁷.

4.1.2. Muud toetused

4.1.2.1. Lapsetoetus

Toetus peab säilima ning selle summa peab suurenema. Toetuse suurus võiks olla vähemalt 120 eurot ja kuni 26- aastase noore vanema puhul 180 eurot.

4.1.2.2. Üksikvanema toetus

Toetus peab säilima. Toetus peab suurenema vähemalt 50 euronit.

⁸⁶ Sellist süsteemi rakendab nt Ühendkuningriigid

⁸⁷ Rahageenius

4.1.2.4. Eestkostel või perekonnas hooldamisel oleva lapse toetus

Toetus peab säilima.

4.1.2.5. Koolitoetus

Toetus peab säilima ning see võiks olla üleriigiliselt paremini ühtlustatud⁸⁸.

4.1.2.6. Toitjakaotuspension

Pension peab säilima ning summa ei vaja muutmist.

4.1.2.7. Puudega lapse toetus

Toetus peab säilima ning selle summa peab suurenema vastavalt riigi majandusliku võimekusega paralleelselt. Samuti tuleks oluliselt lihtsustada puude tõendi saamist ning toetuste taotlemist.

4.1.2.8. Puudega noore õppetoetus

Toetus peab säilima ning selle summa peab suurenema vähemalt 50 euroni. Samuti peaks see kehtima ka põhikoolis (hetkel ainult 10.-12. klassis ja kutsekoolis).

4.1.2.9. Elluastumistoetus

Toetus peab säilima ning selle summa peab suurenema vähemalt 700 euroni. Hetkel on toetusega saadav summa liiga väike ning sellest piisab vaid primaarseteks vajadusteks, väga lühikeseks ajaks.

4.1.2.10. Lasterikka pere toetus

Toetus peab säilima ning selle summat peab suurendama vastavalt riigi majandusliku võimekusega paralleelselt.

4.2. Soodustused

4.2.1. Ühistranspordi sõidusoodustus

Kohalik omavalitsus peaks noorele täies ulatuses kompenseerima bussipiletid, mis lähevad kooli või ülikooli sõiduks, olenemata kohaliku kooli võimaluste olemasolust. Maakonnaliinide ühiskaart tuleks ühendada üleriigilise õpilaspiletiga.

4.2.2. Hambaravi

Hambaravi peab olema noortele kuni 26. eluaastani (k.a.) tasuta. Pakkuda võiks hambaraviga seotud suuremaid vajaduspõhiseid soodustusi õpilastele ja üliõpilastele kuni 26. eluaastani, näiteks ortodontilisi teenuseid. Antud näite puhul

⁸⁸ Tallinna linnas on toetuse suurus 320 eurot ning see makstakse kahes osas 50% lapse kooliminekul ja 50% juunikuus pärast lapse esimese klassi lõpetamist tingimustel, et taotleja ja laps elavad rahvastikuregistri järgi Tallinnas ning laps õpib Tallinna koolis. (www.tallinn.ee)

Tartus on koolitoetus on suunatud lapsele, kes läheb Tartu linnas esimesse, teise või kolmandasse klassi ning kelle enda ja ühe vanema elukoht on rahvastikuregistri andmetel Tartu linnas. Koolitoetuse suurus on 50 eurot. (www.tartu.ee)

võiks patsiendil olla mingil määral omaosalus ning ülejäänud kompenseeritakse vastavalt konkreetsele juhtumile. Soodustused peaksid olema suunatud üksikvanemaga peredele, suurperedele, vanema kaotanud peredele ja vähekindlustatud peredele.

4.2.3. Muud soodustused

Kultuuriasutustes (teater, muuseumid, kinod) peaks kuni 26-aastastele noortele olema piletihinna soodustus vähemalt 50% ja süsteem peaks olema riiklikult reguleeritud.

Luaa üleriigiline õpilaspilet, mida tunnustatakse piirkondlikult, üleriigiliselt ja koolis õpilastele suunatud soodustuste ja võimaluste tõendamisel (nt siduda ISIC vmt kaardiga). Õpilaspilet peaks võimaldama erinevaid soodustusi ja kasutusvõimalusi, muuhulgas soodustusi koolisöökla, kooliuste avamist sh võiks koolil olla ülevaade õpilaste käimistest, raamatukogu kasutamist ja raamatute laenutamist jmt.

4.3. Teenused

4.3.1. Koolitoit, -piim, -puuvili

Tasuta kvaliteetne koolitoit tuleb tagada kõigile, sh gümnaasiumi õpilastele. Koolipiim ja värske puuvili peavad olema tagatud kõigile, sh ka gümnaasiumiõpilastele.

Taimetoit ning talumatustega seotud erimenüü tuleb tagada iga päev ning selle hind ei tohi olla kallim kui segatoidul.

4.3.2. Õpilaskodud

Luaa üle-eestiline piisava kohtade arvuga õpilaskodude võrk üldharidus- ja kutsekoolide juurde, mis kindlustab elamispinna kõigile sooviavaldanutele ja koha vajajatele. Seejuures on eriti oluline tagada õpilaskodud riigigümnaasiumite juurde kaugemalt pärit õpilastele või vähekindlustatud perede lastele, sest hetkel on õpilaskodude kohad kallid, kuid õpilasena tööl käimist pigem taunitakse. Õpilaskodud peavad olema tasuta kõigile õpilastele, kes on pärit materiaalselt vähekindlustatud/raske majandusliku seisuga perekonnast. Kui õpilane ei saanud õpilaskodusse kohta, siis peaks kohalik omavalitsus toetama õpilasel korteri üürimist.

4.3.3. Koolibuss/transport

Rongi- ja kohalikud bussifirmad peavad tegema koostööd koolide ja õpilastega ning tagama läbimõeldumad ja õpilassõbralikumad sõidugraafikud. Väikeste omavalitsuste vahel võiks olla bussiliin, mis on õpilastele suunatud ning toimiks nagu koolibuss. Riik või kohalik omavalitsus peaks aitama koolil soetada bussi, kui selleks ilmneb tungiv vajadus. Näiteks kooli eduka spordimeeskonna võistlustel osalemiseks ja muu kooli tiheda esindamise tõttu. Kui kool näeb vajadust ja võimalust bussi soetamiseks, tuleb sellega ühes tagada ka kompetentne bussijuht.

Samuti peaks kohalik omavalitsus kompenseerima kaugemad sõidud, näiteks marsruuttaksoga Tallinnasse tulijatele. Riigieelarves võib valdadele ja linnadele ette näha toetuse õpilaste transpordiga seotud kulude katmiseks ning gümnaasiumiõpilaste majutamisega seotud kulude katmiseks. Lisaks tuleks luua lisa- või nõudepeatused koolide lähedale, et õpilased saaksid võimalikult kooli lähedalt bussiga/marsruuttaksoga liikuda.

4.3.4. Huviringid

Koolisisesed huviringid peaksid olema õpilastele tasuta, eriti ringid, millega esinetakse kooli üritustel. KOV ja kool peavad tegema tugevat koostööd, et tagada õpilaste poolt enimsoovitud huviringid. Kui õpilasele ei ole tagatud tasuta huviring koolis, peaks see olema tagatud väljaspool kooli (rahaline toetus selleks peaks tulema riigilt või noore koduvallalt). Samuti peavad KOV ja kool tegema tihedat koostööd, et õpilane jõuaks huviringi õigel ajal ilma, et see häiriks õppetööd.

Riigi poolt võiks olla määratud kindel arv huviringe, milles osalemine kompenseeritakse. Näiteks igale õpilasele makstakse kinni ühes huviringis osalemise või riik määrab kindla summa, mis antakse huviringis osalemise kulude katmiseks. Kohalik omavalitsus peaks tasuma vähemalt 50% ulatuses huviringi maksumuse juhul, kui huviring asub valla sees. Väljaspool valla piire pakutava huviringi maksumusest 100% maksaks kinni noore kodukoha kohalik omavalitsus juhul, kui samasugust huviringi koduvallas ei ole.

Kooli esindamine kultuurisündmustel ja spordivõistlustel peaks olema osalevale õpilasele tasuta ning transport nendele kompenseeritud kooli poolt, mida on vald vastavalt oma eelarvest toetanud. Kool ja/või vald peaksid võimaldama igal õpilasel tegeleda, huvi korral, spordialaga professionaalsel tasemel.

4.3.5. Tugiteenused

Igas õppeasutuses peab olema igapäevaselt kohapeal vastava haridusega koolipsühholoog ja medõde või arst. Vastavalt õpilaste vajadustele peab olema koolis kättesaadav ka sotsiaalpedagoog ja logopeed. Samuti peab koolides toimuma iga-aastane tervisekontroll kõikidele õpilastele. Samuti on vajalik, et hariduslikele erivajadustele oleksid kättesaadavad HEV- koordinaatori teenused.

Õpetajaameti populaarsuse suurenedes võimaldada õpilastele ja/või klassidele abiõpetaja (seda vajaduspõhiselt võttes eelkõige arvesse kooli eripärasid ja võimekust).

4.4. Muud hüved

4.4.1. Ravikindlustus

Ravikindlustus peab olema tagatud kõigile kuni 26-aastastele noortele⁸⁹. Lisaks peab kõigile kuni 26-aastastele noortele olema erakorralise meditsiini osakonda

⁸⁹ Noorsootöö seadus §3 lõige 1

pöördumine tasuta.

Õpilastele peab kompenseerima regulaarse arstivisiidi tasu (k.a hambaravi puhul).

4.4.2. Tasuta õpikud jm õppevahendid

Tagada nii põhikooli-, kutsekooli- kui ka gümnaasiumiõpilastele tasuta õpikud ja töövihikud (töölehed, hindeliste tööde lehed, e-töövihikud ja e-õpikud). Vältimaks asjatuid kulutusi tuleb aineõpetajal koostöös õpilastega ning toetudes varasematele kogemustele veenduda, et töövihikuid on kindlasti vaja. Rakendada riiklikke meetmeid, et õpilastele oleks tagatud ajakohased õpikud ja töövihikud, mis jõuavad koolidesse õppetöö alguseks.

Kool peab koolitöödeks võimaldama arvuti ja teiste info- ja kommunikatsioonitehnoloogia vahendite ning interneti kasutamise. Samuti peab tagama vajadusel tasuta printimise ja paljundamise teenuse õpilaste kooli- ning kodutöödeks.

Õppetööks hädavajalikud tarvikud k.a suusad ja uisud peab tagama ning hinnatava õppetöö läbimiseks vajalikud vahendid kompenseerima kool. Samuti võiks kaaluda suusatamise, ujumise, uisutamise ja tantsimise muutmist gümnaasiumi valikkursusteks, et noor saaks tegeleda erinevate liikumisvõimalustega, millega koolisiseselt ei pruugita võimaluste puudumise tõttu kokku puutuda. Lisaks peaks kool arvestama autokooli valikainena ning gümnaasiumiõpilasel peaks olema võimalus võtta tasuta autokooli teooriatunde. Kokanduse⁹⁰ tundide jaoks peaks kool eraldama eelarvest summa, mille eest ostetakse vajaminevad toiduained, et vähendada õpilaste oma kulutusi nende tundide raames. Samuti ka kodunduse tundides õmblus-, heegeldamis- ja tikkimistöde tarvikud peab võimaldama kool. Tehnoloogiaõpetuse, käsitöötundide ja kodundusõppe läbimisega ei tohi kaasneda õpilasel lisakulutusi ning samuti tuleks leida võimalus, et kõik õpilased saaksid läbida nii tehnoloogia-, kodundusõppe kui ka käsitööõpetuse tunde.

Koolid peavad uuendama vastavalt võimalusele järjepidevalt kehalise kasvatuse, tehnoloogiaõpetuse, kodunduse, muusika ning kunsti ainete õppevahendeid.

4.4.3. Õppekäigud ja harivad meelelahutusvormid

Õpilast ei tohi kohustada osalema tasulistes kultuuri ja/või spordisündmustes, näiteks kino- või teatrikülastus. Kool peab arvesse võtma kõigi õpilaste rahalist võimekust. Näiteks, kui ujulas käimine on tasuline, siis peaks kool selle kompenseerima. Muusika või kunstiõpetuse ainega seotud retsensioonide kirjutamiseks kulunud piletiraha peaks kool kompenseerima. Lisaks peavad harivad meelelahutusvormid olema kooli poolt toetatud, kui sellele järgneb hindeline või arvestuslik töö. Eelkõige on oluline, et kulutused kaetakse puudust kannatavatele õpilastele.

⁹⁰ Põhikooli riiklik õppekava ja Põhikooli riikliku õppekava muutmise lisa 7

5. KOKKUVÕTE

Õpilaste sotsiaalsete garantiide kontseptsiooni koostamise eesmärk on kirjeldada Eestis kehtivat õpilastele suunatud ja õpilastega seotud tugisüsteemi, ning pakkuda välja õpilaste poolne nägemus, mis kõige tulemuslikumalt lahendaks praeguse süsteemi puudujäägid.

Õpilaste sotsiaalsete garantiide süsteem koosneb neljast osast, milleks on:

- 1) õppelaen ja toetused;
- 2) soodustused;
- 3) teenused;
- 4) muud hüved.

Kontseptsioon sisaldab Õpilasliidu nägemust ideaalsest õpilasi toetavast tugisüsteemist ning esitab ettepanekud selle ideaali elluviimiseks. Alljärgneva nägemuse vaikivaks eelduseks on olukord, kus põhi-, gümnaasiumi- ning kutseharidus on tasuta ja kõigile võrdselt kättesaadav.

Peamised ideed vastavalt sotsiaalsete garantiide süsteemi neljale osale oleksid järgmised:

1) Õppetootuste ja õppelaenu puhul on oluline jätkata juba olemasoleva süsteemiga, ent Õpilasliidu hinnangul on kasutusel olevad toetussummad liiga väikesed, et rahuldavalt toetada õpilase õppetegevust, tema ja ta pere toimetulekut laiemas mõttes.

Õppelaenu puhul soovib Õpilasliit näha laenu käendajana riiki võimaldamaks laenu võtta ka neil (kutse- või kõrgkooli) õppureil, kes seda küll vajaksid, ent käendajate puudumisel teha ei saa. Samuti peaks muutma õppelaenu tagasimaksmise tingimusi selliseks, mille korral peaks laenu hakkama tagasi maksma vaid siis, kui sissetulek ületab teatud kindlaksmääratud summa. Muul juhul muutuks laen n-õ toetuseks ega vajaks tagasimaksmist.

2) Soodustuse puhul on Õpilasliidu hinnangul kõige tähtsamaks hambaravi puudutavate soodustuste suurendamine ning koolitranspordi süsteemi ühtlustamine üleriigiliselt. Koolitranspordi süsteem peaks olema üle-eestiliselt kohalike omavalitsuste poolt paremini läbimõeldud ja tasuta. Hambaravi peab olema kuni 26-aastastele noortele tasuta ning seejuures tuleks pakkuda hambaraviga seotud suuremaid vajaduspõhiseid soodustusi.

3) Teenuste osas on Õpilasliidu nägemuses kõige olulisem tagada tasuta toit (sh koolipiim ja -puuvili) kõigile õpilastele, seda nii põhikooli- kui ka gümnaasiumiastmes. Samuti on vajalik toetada huvihariduse laialdast kättesaadavust kõigile õppuritele, mistõttu peab riik looma ja rahastama süsteemi, mille järgi saab iga õpilane tasuta huviringis käia (nt ühes õpilase valikul huviringis käimisega seotud kulud kompenseeritakse riigi poolt). Samuti on väga tähtis tagada, et koolisisesed huviringid oleksid läbivalt tasuta.

Õpilasliidu hinnangul on tarvis rajada üle-eestiline piisava kohtade arvuga õpilaskodude võrk üldharidus- ja kutsekoolide juurde, mis kindlustab elamispinna kõigile soovi avaldanutele/koha vajajatele (see on eriti aktuaalne seoses

riigigümnaasiumite rajamise ning koolivõrgu korrastamise valguses). Seejuures on eriti oluline tagada õpilaskodud riigigümnaasiumite juurde kaugemalt pärit õpilastele või vähekindlustatud perede lastele. Õpilaskodud peavad Õpilasliidu nägemuses olema tasuta kõigile õpilastele, kes on pärit materiaalselt vähekindlustatud, raske majandusliku seisuga perekonnast.

4) Muude hüvede hulgas peab kõigile õpilastele tagama tasuta õpikud ning töövihikud kõigil põhikooli- ja gümnaasiumi õppeastmetel. Õppetöökäik vajalikud tarvikud peavad olema tagatud kooli poolt, st õpilasele ei tohi lisanduda kulutusi õppevahendite soetamiseks, mis on kohustuslikud ja vajalikud ainete läbimiseks (nt suusad ja uisud). Õpilasliit peab oluliseks, et koolipidajad järjepidevalt uuendaksid õppevahendeid kehalise kasvatuse, tööõpetuse- ja tehnoloogia ning kodunduse ainetes. Samuti on väga oluline, et kool toetaks õpilaste õppekäike (nt kompenseerides muuseumi või kinoskäigu piletiraha).

6. KASUTATUD KIRJANDUS

6.1. Elektroonilised artiklid, trükised, veebisaidid jt materjalid, seadused

1. Eesti Ravikindlustuse seadus (25.11.2019) RT I, 13.03.2019, 136
<https://www.riigiteataja.ee/akt/113032019136?leiaKehtiv>
2. Eesti Töötuskindlustuse seadus (25.11.2019) RT I, 13.03.2019, 181
<https://www.riigiteataja.ee/akt/113032019181?leiaKehtiv>
3. Eesti Õppetoetuste ja õppelaenu seadus (25.11.2019) RT I, 13.03.2019, 202
<https://www.riigiteataja.ee/akt/834802?leiaKehtiv>
4. Eesti Perekohustuste seadus (25.11.2019) RT I, 31.10.2019, 7
<https://www.riigiteataja.ee/akt/128122017062?leiaKehtiv>
5. Eesti Koolieelse lasteasutuse seadus (25.11.2019) RT I, 22.01.2018, 6
<https://www.riigiteataja.ee/akt/114032011006?leiaKehtiv>
6. Eesti Põhikooli ja gümnaasiumiseadus (25.11.2019) RT I, 13.03.2019, 120
<https://www.riigiteataja.ee/akt/113032019120?leiaKehtiv>
7. Eesti Riikliku pensionikindlustuse seadus (25.11.2019) RT I, 03.01.2019, 2
<https://www.riigiteataja.ee/akt/833287?leiaKehtiv>
8. Eesti Puuetega inimeste sotsiaaltoetuste seadus (25.11.2019) RT I, 28.11.2017, 25
<https://www.riigiteataja.ee/akt/128112017025?leiaKehtiv>
9. Eesti Sotsiaalhoolekande seadus (25.11.2019) RT I, 13.03.2019, 155
<https://www.riigiteataja.ee/akt/130122015005?leiaKehtiv>
10. Eesti Ühistranspordiseadus (25.11.2019) RT I, 12.12.2018, 87
<https://www.riigiteataja.ee/akt/122012018016?leiaKehtiv>
11. Eesti Noorsootöö seadus (08.02.2020) RT I, 04.07.2017, 39
<https://www.riigiteataja.ee/akt/13335738?leiaKehtiv>
12. Eesti Entsüklopeedia (20.12.2019)
http://entsyklopeedia.ee/artikkel/sotsiaalsed_garantiid
<http://entsyklopeedia.ee/artikkel/stipendium2>
<http://entsyklopeedia.ee/Article/SearchResults?query=teenus>
13. Statistikaamet (13.09.2019)
<http://pub.stat.ee/px-web.2001/Database/Sotsiaalelu/05HARIDUS/05HARIDUS.asp>
14. HaridusSilm (24.04.2020)
<https://www.haridussilm.ee>
15. Eesti Hariduse Infosüsteem (20.12.2019)
<https://www2.just.ee/ehis/statistika.html>
<https://koolikaart.hm.ee/index.php?id=map1&t=3&scrl=1&ok=1&s=&address=>
16. Eesti Haridus- ja Teadusministeerium (20.12.2019)
<https://www.hm.ee/et/kutseharidus-oppelaen>
<https://www.hm.ee/et/tegevused/korgharidus/oppetoetus>
<https://www.hm.ee/et/tegevused/korgharidus/oppelaen>
<https://www.hm.ee/et/kutseharidus-oppija-toetamine>
<https://www.hm.ee/et/tegevused/alus-pohi-ja-keskharidus>
17. Sotsiaalkindlustusameti koduleht (25.11.2019)
<https://www.sotsiaalkindlustusamet.ee/et/puue-ja-hoolekanne/puudega-inimesele>
<https://www.sotsiaalkindlustusamet.ee/et/lapsed-ja-pere/perehuvitiste-liigid>

- <https://www.sotsiaalkindlustusamet.ee/et/pension/pension-liigid-ja-soodustused#Toitjakaotuspension>
18. Eesti Sotsiaalministeerium (20.12.2019)
<https://www.sm.ee/et/muud-peretoetuste-liigid>
<https://www.sm.ee/et/vanemahuvitis>
<https://www.sm.ee/et/vanemapuhkused>
<https://www.sm.ee/et/toimetulekutoetus-0>
 19. Eesti Haigekassa (20.12.2019)
<https://www.haigekassa.ee/laste-hambaravi>
<https://www.haigekassa.ee/inimesele/ravikindlustus/laste-ja-opilaste-ravikindlustus>
<https://www.haigekassa.ee/inimesele/ravikindlustus>
<https://www.haigekassa.ee/inimesele/haigekassa-huvitised/haigushuvitis>
 20. Põllumajanduse registrite ja informatsiooni ameti koduleht (19.02.2019)
http://www.pria.ee/et/toetused/valdkond/turukorraldus/koolikava_toetus/
 21. Tallinna linna koduleht (10.09.2019)
<https://www.tallinn.ee/Esmakordselt-kooli-mineva-lapse-toetus-koolitoetus>
 22. Tartu linna koduleht(10.09.2019)
<https://www.tartu.ee/et/koolitoetuse-taotlemine>
 23. Euroopa komisjoni koduleht (25.11.2019)
<https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1108&langId=et&intPagId=4506>
 24. Eesti Õigekeelsussõnaraamat ÕS 2018 (20.12.2019)
<https://www.eki.ee/dict/qs/index.cgi?Q=h%C3%BCve&F=M>
 25. Sõnaveeb (Eesti keele sõnaraamat 2019) (20.12.2019)
<https://sonaveeb.ee/search/est-est/detail/soodustus/1>
 26. Eesti töötukassa (20.12.2019)
<https://www.tootukassa.ee/content/toetused-ja-huvitised/toetuskindlustushuvitis>
 27. Eesti keele seletav sõnaraamat 2009 (20.12.2019)
<https://www.eki.ee/dict/ekss/index.cgi?Q=toetus&F=M>
 28. Eesti Noorsootöö keskus
<https://entk.ee/noorsootoo/noorsootoo/huviharidus-ja-tegevus/>
 29. Eesti Rahandusministeerium (21.12.2019)
<https://www.rahandusministeerium.ee/et/eesmargidtegevused/riigieelarve-ja-majandus/riigieelarve-ja-majandusulevaated>
 30. Põhikooli riiklik õppekava (16.02.2020) RT I, 14.02.2018, 8 ja Põhikooli riikliku õppekava muutmine (16.02.2020) RT I, 29.08.2014, 18
<https://www.riigiteataja.ee/akt/129082014020?leiaKehtiv>
<https://www.riigiteataja.ee/akt/129082014018>
 31. Riigi Kinnisvara
<https://rkas.ee/et/uudised/algavad-rapla-riigigumnaasiumi-hoone-ehitustood>
<https://rkas.ee/et/uudised/sugisel-valmiv-viimsi-riigigumnaasium-sai-nurgakivi>
 32. Rahageenius
<https://raha.geenius.ee/eksklusiiv/kallist-oppelaenu-voetakse-uha-vahem-on-seda-uldse-vaja/>